
**ТОПОС ТАБОРУ У ТВОРІ МАРШІ
СКРИПУХ-ФОРЧУК «УВ'ЯЗНЕНІ В ЗЕМЛІ
ОБИТОВАНИЙ. ЩОДЕННИК АНІ СОЛОНЮК
ПРО ІНТЕРНУВАННЯ УКРАЇНЦІВ»**

Шимчишин М. М.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-425-2-47>

ВСТУП

Табори стали визначальною рисою масштабних воєн і геополітичних конфліктів ХХ століття. Джорджіо Агамбен називає табір «номосом» сучасності і стверджує, що «сьогодні не місто, а табір є основною біополітичною парадигмою Заходу¹». Так само і Зигмунт Бавман називає ХХ століття століттям таборів. Ганна Арендт у «Джерелах тоталітаризму» розмежовує три типи таборів, які називає Потоїбч, Чистилище і Пекло. Перший – це найм'якша форма масового утримання небажаних, тимчасово затриманих, переміщених, безробітних індивідуумів. До таких, наприклад, належать табори ДІ-ПІ (displaced persons). Другий – це простір, де перебувають люди, які, на думку влади, становлять небезпеку для конкретної форми правління чи ідеології. І нарешті третій функціонує як репресивна машина, що спричинює фізичні муки, тортури і смерть. Спільна ознака таборів у тому, що людські маси у них замкнені і відрізані від світу. З ними поводяться так, «наче їх нема на землі, наче їхнє нещастя не турбує нікого на світі, наче вони давно померли, але просто якийсь злий дух пожартував і зупинив мить між їхнім життям і смертю перед тим, як відчинити перед ними вічність²».

У художній літературі топос табору займає чільне місце. Його змалювання часто реалізується через модус свідчення тих, хто пережив трагедію ізоляції. В історії українців, які перебували і перебувають у центрі геополітичних криз і трансформацій, табори ставали місцями смерті, пекельної фізичної праці, морального знищення, або ж

---

¹ Agamben G. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Trans. Daniel Heller-Roazen. Palo Alto: Stanford University Press, 1998. P. 181.

² Арендт Х. *Джерела тоталітаризму*. Дух і літера. 2005. С. 445.

тимчасового утримання. Гіркий досвід ізоляції пережили ті емігранти з Австро-Угорської імперії, які на початку ХХ століття покинули рідні терени і добровільно вирушили у далеку Канаду. Під час Першої світової війни і два роки після її завершення канадський уряд застосовував політику інтернування «ворожих іноземців». Оскільки країна перебувала у стані війни з Австро-Угорщиною, то 4000 тисячі українців, громадян цієї імперії, виселили у табори для інтернованих осіб, а їхнє майно конфіскували. Пізніше їх помилували, але багатьох ще довго зобов'язували регулярно звітувати до поліції. Усього в Канаді функціонувало 24 табори, куди поселили вихідців з Австро-Угорської імперії. В історичному дослідженні еміграції українців в Канаду Мирна Косташ констатує, «Проблема виникла тоді, коли у 1914 році Канада приєдналася до союзників у війні проти Австрії. Українці, народжені в Канаді, або ті, чий батьки вже отримали канадське громадянство до 1905 року вважалися надійними. Однак всі інші, а їх було найбільше, були підданими Австрії... Цілковитий абсурд: українці були такими ж «австрійцями» за національністю, як і «канадцами». Але уряд Канади визначив їх як «ворожих чужинців» через те, що вони емігрували до Канади з австро-угорськими паспортами³».

1. Історичний досвід кризь рецепцію дитини

Цей трагічний історичний досвід змальований у творі українсько-канадської письменниці Марші Скрипуч-Форчук «Ув'язнені в землі обітованій. Щоденник Ані Солонюк». Художня творчість мисткині сфокусована на трагічних моментах минулого українського народу (II Світова війна, Голодомор, інтернування в Канаді). Хоч письменниця орієнтується на підліткову аудиторію, її романи також популярні серед дорослих читачів. Скрипуч-Форчук підкреслює актуальність історичної підліткової прози, «Дорослі читачі довіряють авторам історичної художньої літератури, якщо ж вони сумніваються в правдивості описаного, то самі шукають історичні джерела і перевіряють авторські аргументи. Натомість, з власного досвіду знаю, що читачі підліткового віку сприймають історичну прозу як власне історію. Відтак я відчуваю велику відповідальність щодо правдивого змалювання подій⁴». Зі свого боку Михайлина Коцюбинська у роздумах про жанр художньої документалістики зазначає: «Цінність цього художньо-документального масиву передусім у колосальному фактажі – історичному, географічному, ідеологічному, естетичному, у густині населеності найрізноманітнішими

---

³ Kostash M. All of Baba's Children. Edmonton, Alta.: Hurtig Publishers. 1980. P. 46.

⁴ Forchuk Skrypuch M. Am I Ukrainian? / Unbound: Ukrainian Canadians Writing Home. Ed. Lisa Grekul and Lindy Ledehowski. University of Toronto Press. 2016. P. 69.

персонажами – від епізодичних носіїв «тла» (індивідуалізованих і колоритних, від чого це тло стає виразним і неоднотонним) до визначальних постатей доби. Одна й та сама історична особа чи подія опиняються в фокусі суб'єктивних різноспрямованих оцінок, і це зумовлює повноту й неоднозначність характеристики⁵».

В автобіографічному есеї «Чи ж я українка?» Скрипук-Форчук пригадає реакцію української діаспори в Канаді на її художнє осмислення інтернування українців: «Не зважаючи на те, що більшість схвально відгукнулися на книжку, були й такі, які сказали, що я не маю права на цю історію, бо я не «справжня українка». Інші розлютилися, що я пишу про інтернування українців під час Першої світової війни і це викликає почуття сорому в канадійців. Краще було б забути цю сторінку в нашій історії⁶».

В основі белетризованого щоденника «Ув'язнені в землі обітованій» фрагменти родинної історії Марші, що з дитинства знала про якусь життєву таємницю свого діда. Вже дорослою вона прочитала у пресі про інтернування українців під час Першої світової війни і запитала батька про діда. З його слів Марша дізналася, що дід, Джордж Форчук, знаний серед односельців як Юрій Фещук, перебував у таборі Джеспер в Альберті. Непосильна праця і принизливі умови викликали протест у Юрія і він утік із табору. Після довгих років переховування чоловік повернувся у рідне поселення, але його землю давно продали, а худобу забрали сусіди. То ж довелося починати все спочатку. У 2004 році Марша відвідала місце, де був один із таборів. Прототипом Ані Солонюк стала Марія Манько, яка є останньою серед тих, хто залишився живим свідком років лихоліття.

Для розповіді про інтернування українців Марша Скрипук-Форчук обрала жанр щоденника. Опис таборового побуту крізь призму дитини, яка занотовує щоденні враження, окрім ефекту документування минулого і надання йому достовірності через свідчення, забезпечує неупереджений і наївний погляд ще неінтерпелюваного у дорослий світ суб'єкта. Пишучи про наративну природу літератури для дітей, Лідія Мацевко-Бекерська слушно наголошує: «Першоособова нарація дає змогу характерові героя виявитися у двох площинах: свідомій та підсвідомій⁷». Сама ж авторка твору пояснює, «Я пишу з перспективи

---

⁵ Коцюбинська М. Історія, оркестрована на людські голоси. Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної літератури. Видавничий дім: Києво-Могилянська академія. 2008. С. 10.

⁶ Forchuk Skrypuch M. Am I Ukrainian? / Unbound: Ukrainian Canadians Writing Home. Ed. Lisa Grekul and Lindy Ledohowski. University of Toronto Press. 2016. P. 68.

⁷ Мацевко-Бекерська Л. В. Наративна природа онтологічних пошуків дитячого тексту. *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119. С. 175.

юних людей, бо вони мають ще свіже мислення⁸». Своєю чергою Софія Варецька у процесі аналізу наративної дитячої свідомості у романі «Бляшаний барабан» І. Граса акцентує, «Панорамність зображення, посилена часовою симультанністю, має привести реципієнта до наративного розуміння, яке відбувається на перетині досвіду тексту із живим досвідом читача. Те, що промовляється дитячою свідомістю, не повинно бути сприйняте як повчання чи готова істина. Передбачається, що ця інформація не може залишитися поза увагою, оскільки з дитинством пов'язують основи ідентифікації в житті дорослої людини. З цих міркувань, дитячий наратив історії – це безпосередній погляд на її рушійні механізми, які до того ж є в кожній людині, яка за своєю волею чи проти неї втягнута в історичний процес⁹». Далі дослідниця наголошує на валідності дитячої нарації, яка імплікує правдивість, а з іншого боку кут зору, несподіваний для дорослого читача: «Автор створює новий концепт бачення історії за допомогою дитячої нарації. Переломлення світу крізь призму дитячої свідомості змушує реципієнта відкривати простір для нових, зовсім неочікуваних думок, мотивацій¹⁰».

Марша Скрипуч-Форчук описує момент в історії української діаспори, що був незручним і травматичним, як для невинних жертв цього процесу, так і для тих, які мали упередження щодо вихідців з Австро-Угорщини. Така вербалізація це – спосіб опрацювання досвіду минулого задля успішного проєкту будучини як діалогу-порозуміння. Йдеться не про звинувачення чи образи на політику країни поселення, а про вміння приймати, відрефлексовувати й інтегрувати досвід пережитого, відкрито називати його і не витісняти з колективної пам'яті. Меморіалізація без замовчаної образи на новий край, без акцентування провини одних перед іншими сприяє формуванню зрілого суспільства, де усіма сторонами відкрито визнаються «незручні» моменти минулого.

Щоденникові записи у творі Марші Скрипуч-Форчук веде дівчина Аня з села Горошова (сьогодні Тернопільська область), яка з бабусею, матір'ю і братом вирушає до далекої Канади, де на них чекає батько. Перші нотатки зроблені дванадцятирічною дитиною, яка ще будучи в рідному краї отримує щоденник як подарунок від тата. Спочатку Аня з любов'ю і захопленням розповідає про рідну Галичину, з сумом описує те, що змушена покинути: Дністер, квітучі вишні, соняхи, сад,

---

⁸ Forchuk Skrypuch M. Am I Ukrainian? / Unbound: Ukrainian Canadians Writing Home. Ed. Lisa Grekul and Lindy Ledohowski. University of Toronto Press. 2016. P. 72.

⁹ Варецька С. О. «Дитячий» наратив історії (на прикладі роману 'Бляшаний барабан' І. Граса). *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119 (2). С. 231.

¹⁰ Там само.

подругу і могилу брата. Збираючись в дорогу, вона бере з собою різнокольоровий бісер, щоб у далекій Канаді робити гердани.

Крізь призму дитячого наївного сприйняття передано тектонічні зміни початку ХХ століття: міграція, поселення в новій країні, адаптація до реалій життя у новому середовищі, Перша Світова війна і, нарешті, інтернування родини у таборі для «ворожих іноземців». Досвід дитини, змальований через щоденникові рефлексії, розкриває сторонній погляд на світ дорослих, погляд, що ще необтяжений життєвим досвідом. Дитяча дистанційованість і «свіжість» спостережень увиразнює надуманість і штучність багатьох правил, кодів поведінки і стереотипів, у полоні яких перебувають люди. З вуст дитини щирі подивування з обмеженості світогляду дорослих звучать з особливою безпосередністю, що спонукає до критичного переосмислення реальності. Як зазначає Ярослав Поліщук, «[...] дитина як герой, здобуваючи певний статус у літературі, стає водночас носієм важливої суспільної проблематики. Це й викликає загальний інтерес до творів, у яких оповідається про долю дітей; вони призначені не тільки для дидактичних цілей, а й для сприйняття дорослих, що можуть на цих прикладах засвоїти істотні уроки морально-етичного характеру¹¹».

Наративна модель світу дитини заґрунтована у наївності бачення довколишнього середовища і зманіфестована прямолінійними описами світу. Реакція подивування часто трапляється саме тоді, коли йдеться про моменти, які дорослі намагаються навмисно не помічати. Життєва недосвідченість уповноважує дитину-наратора відкрито цікавитися тим, що не узгоджується з її очікуваннями чи з чим вона ніколи не стикалася, або ж що суперечить її здоровому глузду. У процесі аналізу теоретичних роздумів сучасного німецького письменника Вільгельма Генацино про художню практику дитячого досвіду бачення Світлана Маценка акцентує: «Бачення дитини – це вдвляння у непояснені простори, незрозуміло, чи дитина усвідомлює власну новизну, власне додавання у світ, чи світ видається їй таким новим, як і вона сама¹²». «Щоденник Ані Солонюк» рясніє запитаннями і подивуваннями, що розпочинаються щойно дівчинка залишила рідну Горошову. Одні з них викликані культурними традиціями та відмінностями, інші – реаліями суспільно-політичного і економічного життя. Сім'я прибула у Гамбург, щоб звідти вирушати на кораблі до Канади. Це був час Великодня, але

---

¹¹ Поліщук Я. О. Дитина й афекти в ранніх оповіданнях Михайла Коцюбинського. / *Літературний образ дитинства в часи кризи ХХ–ХХІ ст.* За заг. ред. Катажини Якубовської-Кравчик. Варшава. 2021. С. 12 – 13.

¹² Маценка С. П. Генацино: про механізм дитячого світосприйняття як поетологічний принцип художньої творчості. *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119. С. 167.

Аня не побачила такої пишноти святкування, як у Галичині: ні крашанок, ні писанок, ні кошиків з наїдками, ні вишиванок. Замість співу у храмах звучала органна музика. «Що ж до Великодня, то, напевно, вони святкують через гру на музичних інструментах. Музика мені сподобалася. Бо у нашій церкві вдома жінка Лисяка так завивала, що, напевно, Бог закривав вуха, коли чув її спів¹³». Занурення в інше культурне середовище розширює світоглядний горизонт дитини і збагачує її життєвий досвід. Водночас спогади про святкування вдома викликають душевний щем і бажання повернутися назад.

По приїзді до Монреалю Аня потрапляє до цілком нового середовища: одяг, мова, поведінка і особливо упереджене ставлення до емігрантів з Австро-Угорщини викликають не подивування, а радше шок у дівчинки. Вона потерпає від принижень у школі з боку канадійських однолітків, а також стає свідком того, як зверхньо вони ставляться до інших дівчат з України. Дорогою до школи її часто переходить чоловік, який вигукує образливі слова про українців. Фактами про упереджене ставлення до українців рясніє й згадана праця Мирни Косташ «All of Baba's children». Дослідниця подає наступний уривок із допису у газеті «The Vegreville Observer», «Цілком імовірно, що ще ненароджені англомовні покоління канадійців вважатимуть вихідців з Галичини як собі рівних, але на цей момент вони нам нерівня. Їхня освіта, погляди на життя, моральні стандарти і побут засвідчують їхню меншовартісність¹⁴». Водночас Косташ цитує й тих, канадців англо-сакського походження, які цінували працьовитість галичан і їхню любов до землі.

2. Амбівалентність топосу табору

У творі Скрипуч-Форчук події Першої Світової війни передані через необізнаний погляд дитини, яка потерпає за долю покинутого рідного краю: «Якщо Німеччина і Австрія вороги, то чому вони не воюють на своїй території? Чому все відбувається у Галичині? Після війни Німеччина і Австрія не будуть поруйновані, а в Галичині буде розруха. За все життя я нікого не образила. Так само, як і Тато, і Мама, і Дідо, і Баба, і Володимир. Все, що ми хотіли це мати вдосталь їжі і жити в мирі. Хіба це неправильно?¹⁵». Емоційний зв'язок з покинутою батьківщиною визначає екзистенційну ситуацію на чужині. Аня вболіває не за Австро-

---

¹³ Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 10.

¹⁴ Kostash M. All of Baba's Children. Edmonton, Alta.: Hurtig Publishers. 1980. P. 39.

¹⁵ Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 79.

Угорщину, а за власний куточок на Галичині. Вона не усвідомлює себе суб'єктом імперії, а дівчиною з галицького села. Її уявлена спільнота обрамлена географією борщівського краю. В Канаді Аня підслуховує розмову матері із сусідкою, яка пояснює і розширює горизонт ідентифікації прибулих емігрантів, «Дружина Пемлиха пояснила, що Галичина це лише одна з частин України. Крім Галичини є ще Буковина, Крим, Карпати і навіть території у Росії та Польщі¹⁶». Відтак у новому поселенні емігранти переосмислюють себе і стають частиною української колективності. Поступово їхня уявлена географія вибудовується не в координатах імперії, а у просторових вимірах нації.

З іншого боку, самовизначення через локус місця народження контрастує із геополітичною реальністю, коли з початком Першої світової війни всі вихідці із Австро-Угорської імперії названі «ворожими чужинцями». Дівчина дивується із такого узагальнення: «[...] чому канадці вважають усіх іноземців поганими?¹⁷». Спочатку настороженість, а згодом відкрита зневага з боку місцевих обивателів вражає дитину. Вона стає свідком того, як людей звільняють з роботи, відмовляють їм в оренді житла, ображають у громадських місцях і затримують на вулицях як злочинців лише через те, що вони приїхали з Австро-Угорщини. Батька Ані відсилають до далекого табору і згодом родина вирушає вслід за ним.

Життєвий оптимізм дитини не затьмарює невизначеність заслання, подібно, як перед тим, вимушена міграція. Дівчина уявляє собі його як дикий і розкутий простір, в лоні якого зможе нарешті повернутися до улюбленого заняття – вишивання. Сприйняття природи як відкритої і вільної, де людина у спокої і затишку сповна розкриває свої таланти і переживає єднання із Всесвітом, формувалося через її досвід життя у мальовничому краю на берегах Дністра. В уяві дівчини табір постає як місце небезпеки, що передається через небажання дорослих потрапити туди, і місце чогось нового, можливо, навіть подібного до галицького села. Її турбує незгода матері їхати у невідоме поселення: «Коли містер Фостер прийшов до нас сьогодні, то мама сказала, що ми не поїдемо. Ми не зробили нічого погано і не заслуговуємо на в'язницю. Вона запитала його, чому вони не заарештовують людей, які нас обзивають. Підприємців, які звільняють нас з роботи лише через місце, де ми народилися¹⁸». Тривожність близьких людей передається і дитині, але надія на зустріч з батьком і життя в родині втішає її. «Якщо

---

¹⁶ Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 21.

¹⁷ Там само. Р. 80.

¹⁸ Там само. Р. 81.

«інтернування» означає в'язницю, то я погоджуюся лише, щоб бути з татом¹⁹». Дитяче сприйняття світу містить більше оптимізму, аніж песимізму. Дитина налаштована сприймати реальність позитивно, її життєвий досвід ще мало наповнений кривдами і розчаруваннями. Дорогою до табору дика природа розраджує Аню, яка затужила за спокоем сільського життя. Міський триб залишився позаду і недоторканість краєвидів Квебеку стишує хвилювання дівчини. На відміну від чужих для неї реалій (багатоповерхові будинки, вузький простір, багатолюдні вулиці, обмеженість рухів) Монреалю, довколишні густі ліси не лякають її, а навпаки наче зцілюють від пережитого у місті.

Проте щойно потяг зупинився біля табору як жорстокі атрибути контролю налякали дитину: «Я визирнула у вікно і моє серце похолело. Там стояли озброєні солдати зі сторожовими псами. Солдати суворо і прискіпливо спостерігали за нами. Позаду них за дротяним парканом виднілися бараки. На кожному розі були спостережні вишки²⁰». Табір викликає острах у дитини, бо підсилює думку про винуватість. Колочий дріт, вартові, наглядачі, чітко поділений простір – усі ці атрибути дисциплінарної влади сугестують у Ані відчуття провини і водночас протест проти несправедливого звинувачення. З режиму цькування у місті вона потрапляє у ще принизливіше становище «ворога».

Дитяча резильєнтність та життєстійкість, що особливо проявляється у кризових ситуаціях, надає усій нараці про трагічні сторінки з таборового життя емоційної сили і попри все наснажує її життєвістю. Так, дівчині сподобалося нове помешкання, бо воно свіже і пахне природою, на відміну від тісної, з непримними запахами квартири у Монреалі. «Наш новий будинок не блакитний як хата в Горошовій, і не триповерховий як дім у Монреалі. Це помешкання довге і збудоване з дерева. Воно свіже, бо Тато разом з іншими чоловіками щойно закінчив його майструвати. Я люблю наш новий будинок, хоч бути ув'язненою ненавиджу²¹». Особлива модальність нараці дитини у постійному прагненні знайти позитивні сторони навіть у найскрутніших ситуаціях. Дівчина спочатку не називає будинок бараком, а лише наприкінці допису наче пригадує дивне слово з нового для неї лексику таборового життя. Так само її захоплення неймовірною красою природи навколо Спіріт Лейк домінує над непримними відчуттями тотального контролю. Близькість до природи, свіжість стають лейтмотивом її записів. «Я загорнулася в ковдру, сиджу на краю ліжка і пишу на колінах. Ліжка –

---

¹⁹ Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 81.

²⁰ Там само. P. 84.

²¹ Там само. P. 85.

дерев'яне, а матраци виготовлені з гілок дерев, по яких натягнута тканина. Може, це не звучить як щось дуже зручне, але мені добре. Принаймні у мене є своє ліжко. Це трохи нагадує трюми на кораблі, але тут пахне солодким деревом, а там – бозна-чим²²) (Forchuk Skrypuch, 86). Свіжі запахи природи, гірські озера з прозорою водою, високі гори, вершини яких вкриті снігом, розраджують дівчину і насолода від їх споглядання прочитується в кожному щоденниковому записі. Аня спрагло наповнюється свіжим повітрям лісів, поринає у ще неосвоєні простори Квебеку.

Зіставлення табору з Монреалем завжди на користь першого. Дівчина наче повернулася до свого природнього стану і навіть дротяна огорожа і солдати не псують їй насолоди від цього повернення. «У нас тут (в бараці – М. Ш.) більше місця, аніж в квартирі в Монреалі. І тут гарніше, бо є ще одне вікно. Але ж в Монреалі ми не були в'язнями. Та тут ми маємо справу лише з солдатами і ніхто не обзиває нас». В іншому записі читаємо: «Я знаю, що це звучить дивно, але тут краще, аніж в Монреалі. Я можу гуляти серед природи і дихати свіжим повітрям. У Монреалі я нібито мала б бути вільна, але ніколи не почувалася у безпеці²³». Табір також краще місце, аніж Горошова, де на той момент точилися бої Першої світової війни. Відтак Спїріт Лейк стає для Ані єдиним безпечним і цілющим локусом. Таборові будні не надто пригнічують Аню: вона вишиває, шиє і проводить уроки для менших дітей. Її щоденник рясніє описами народних ремесел, які відновлюють духовний зв'язк дівчини із рідною Галичиною. Сама назва Спїріт Лейк вказує на духовність простору, трансцендентальну практику єднання людини і світу.

Важливий момент зустрічі Ані з представниками корінного населення Канади. Ще в Монреалі містер Фостер, щоб якось розрадити дитину, розповів їй таємницю місця, де знаходиться табір: «... ‘Спїріт Лейк’ отримало таку назву, бо за індіанською легендою, одного разу велика зірка з'явилася над озером. Ця зірка – дух Бога індіанців²⁴». Згодом Аня натрапила на поселення народу Пікоган. Її дружба з корінним населенням, що теж страждає від політики канадського уряду, стає можливою завдяки трансгресії межі між табором і відкритим простором Квебеку. Аня обережно налагоджує спілкування з людьми, що як і інтерновані галичани, безсилі перед владою. І одні, і другі не зробили нічого протиправного, але змушені потерпати від утисків і зневажливого ставлення через своє походження. В їхніх ремеслах і

---

²² Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 86.

²³ Там само. P. 91.

²⁴ Там само. P. 81.

культурних практиках вона розпізнає елементи галицьких традицій. Гердани, вишиття стають тим містком, що засвідчують єдність людей. Велика географічна відстань між Галичиною і поселенням корінного народу у Квебеці долається подібними елементами народної творчості. Обмін смаколикami і виробами ручної роботи скріплює зв'язки між дівчиною і племенем Пікоган.

Наївна модальність дитячого сприйняття світу забезпечує спрощений опис реальності, водночас безпосередність такої перспективи прямо контрастує зі складними моментами дійсності. Дівчина скупими фразами виокремлює і фіксує факти, які мають важливе для розуміння картини історичної епохи. Відтак нарративна стратегія дитини легітимізує пряме називання несправедливості, упослідження чи замовчаного болю. З іншого боку, відсутність суб'єктивно-емоційної оцінки подій забезпечує ефект об'єктивності і правдивості. Так, дівчина вкортє намагається уяснити для себе причину ізоляції: «Я все ще намагаюся зрозуміти підстави для нашого ув'язнення. Якщо люди злі на нас, бо вважають нас австріяками, то чому уряд не скаже їм правду? Не розумію, як утримання нас у таборі може зарадити вирішенню проблеми?²⁵». Таке начеб-то наївне запитання вказує на роль держави у провокуванні розбрату між людьми чи на її небажання змінити протистояння порозумінням.

Оповідь дитини, яка ще не заангажована у вузьку логіку суджень дорослих, містить ті моменти, що згодом, після вирішення кризової ситуації, стануть містком для побудови діалогу між сторонами конфлікту. Так, Аня пише про злих наглядачів, які засліплені пропагандою, знущалися і вороже ставилися до інтернованих. Таким є Смит, який робить наклепи на невинну дівчину. Однак у її щоденнику знайшлося місце і для тих канадських чиновників, які намагалися хоч якось допомогти вихідцям з Австро-Угорської імперії. Наприклад, комендант табору, який оцінив вишивані речі дівчини і придбав їх для себе.

ВИСНОВКИ

«Щоденник Ані Солонюк» – повістує про ту сторінку в історії української міграції в Канаду, яка обтяжена реаліями ідеологічної пропаганди і військово-політичного протистояння держав. У геополітичному переділі світу доля людей, які залишилися без власної держави, вирішується не ними. Цінність історичного досвіду, переданого вустами дитини, полягає в його потенційній силі для майбутніх поколінь. І йдеться тут про вміння зберегти власну гідність і людяність у час великих випробувань. Твір Марші Форчук Скрипуч не

---

²⁵ Forchuk Skrypuch M. Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914. Scholastic Canada. 2007. P. 88.

сугестує думку про винуватих і винуватців, а радше формує простір для порозуміння між колективностями і визнання некомфортних моментів минулого. Неможливо відокремитися від минулого простим зусиллям волі, натомість є необхідність його опрацювання як досвіду.

АНОТАЦІЯ

У фокусі уваги цього розділу досвід української еміграції в Канаду і його художнє осмислення у творі Марші Скрипуч-Форчук. Проаналізовано особливості оповідного модусу дитини-підлітка при зображенні трагічної сторінки в історії українців Канади, а саме: інтернування в країні поселення під час Першої світової війни. Щоденникові записи дівчини Ані, яка разом з родиною переживає переїзд з Галичини за океан, а потім виселення у табір для «ворожих іноземців», забезпечують безпосередній доступ до реалій емігрантського життя. Незалученість дитини до світу дорослих відкриває іншу перспективу бачення життя, що обтяжене ідеологічними і політичними протистояннями. Табір для інтернованих набуває амбівалентного характеру: уособлює дисциплінарну владу з одного боку, і дикий простір з іншого. Загалом підсумовано, що оповідна стратегія твору спрямована не на загострення замовчених сторінок минулого, а на вербалізацію травм, які треба конструктивно опрацювати.

Література

1. Agamben G. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Trans. Daniel Heller-Roazen. Palo Alto: Stanford University Press, 1998. 216 p.
2. Bauman Z. *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity, 1989. 238 p.
3. Bauman Z. *The Century of Camps / The Bauman Reader*. Ed. Peter Beilharz. Oxford: Blackwell, 2000. P. 266–81.
4. Forchuk Skrypuch M. *Am I Ukrainian? / Unbound: Ukrainian Canadians Writing Home*. Ed. Lisa Grekul and Lindy Ledohowski. University of Toronto Press. 2016. P. 65–72.
5. Forchuk Skrypuch M. *Prisoners in the Promised Land: The Ukrainian Internment Diary of Anya Soloniuk, Spirit Lake, Quebec, 1914*. Scholastic Canada. 2007. 240 p.
6. Kostash M. *All of Baba's Children*. Edmonton, Alta.: Hurtig Publishers. 1980. 446 p.
7. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. Дух і літера. 2005. 572 с.
8. Варецька С. О. «'Дитячий' наратив історії (на прикладі роману 'Бляшаний барабан' Г. Граса». *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119 (2). С. 229–235.

9. Коцюбинська М. Історія, оркестрована на людські голоси. Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної літератури. Видавничий дім: Києво-могилянська академія. 2008. 70 с.

10. Мацевко-Бекерська Л. В. Наративна природа онтологічних пошуків дитячого тексту. *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119. С. 173–80.

11. Маценка С. П. Генацино: про механізм дитячого світосприйняття як поетологічний принцип художньої творчості. *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119. С. 166–172.

12. Поліщук Я. О. Дитина й афекти в ранніх оповіданнях Михайла Коцюбинського. / *Літературний образ дитинства в часи кризи ХХ–ХХІ ст.* За заг. ред. Катажини Якубовської-Кравчик. Варшава. 2021. С. 12–25.

Information about the author:

Shymchyshyn Mariya Myroslavivna,

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Head of the Department of Theory and History of World Literature

Kyiv National Linguistic University;

Visiting Professor, University of Manitoba,

Faculty of Arts

3rd Floor Fletcher Argue Building

15 Chancellors Circle

University of Manitoba (Fort Garry campus)

Winnipeg, MB R3T 2N2, Canada